

FAMILIA – CEA MAI IMPORTANTĂ INSTITUȚIE DE SOCIALIZARE A TINEREI GENERAȚII

Ana TINTIUC, doctorandă, UST

Nicolae SILISTRARU, dr. hab., prof. univ., UST

Rezumat. Articolul abordează esența familiei și rolul acesteia în formarea competenței psihosociale în viața unui om în societatea contemporană. Competența psihosocială presupune un tip de comportament care conduce la succes social, iar conceptul definește modele de comportament social care construiesc un om competent din punct de vedere social, fiind capabil să producă efectele dorite asupra celorlalți. Competența psihosocială, cu excepția comportamentului prosocial, presupune erudiția, înțelegerea, lipsa anxietății, care formează competența și determină performanța.

Cuvinte cheie: competență psihosocială, familie, autorealizare, competență, instituție socială.

Abstract. The article deals with the essence of family and its role in the formation of psychosocial competence in a person's life in modern society. Psychosocial competence supposes a type of behaviour that leads to social success and the concept defines models of social behaviour that build up competent person from social point of view, being able to produce wanted effects on the others. Psychosocial competence except social behaviour involves erudition, understanding, lack of anxiety, that form up the competence and determine the performance.

Keywords: psychosocial competence, family, self-realization, competence, social institution.

Diferite componente ale micromediului sunt purtătoare ale anumitor forme morale și factori de comportament corespunzător al membrilor săi. O persoană respectă o linie de comportament aprobată de mediul apropiat (familie, grup mic, colectiv școlar), în care pot fi prezente sau chiar prevala directive și orientări, contrare normelor unui stil de viață rațional. În aceleași condiții economice și socio-psihologice există diferențe fundamentale în comportamentul oamenilor, ceea ce se datorează situației din mediul apropiat și caracteristicilor individuale ale unei persoane.

Adesea, doar un element al micromediului, și nu el însuși în întregime, are o orientare antisocială. Mult depinde de faptul, care grup va fi de referință, mai autoritar și mai atractiv pentru individ. D. Oyserman, E. Saltz consideră că un climat moral și psihologic nefavorabil, o discrepanță între normele de grup și cele sancționate social, dificultatea de adaptare, lipsa de exigență reciprocă, conflictele și tensiunea în comunicare sunt motivele pentru devierea comportamentului și un nivel scăzut de competență psihosocială [4]. Multe deviații apar în familie sau sunt asociate cu aceasta, sunt cauzate de lipsa educației familiale, de angajarea deplină în câmpul muncii a ambilor părinți, puțini copii în familie, îndepărtarea copiilor de la munca casnică și problemele grave de viață, devin adesea faptul ce contribuie la dezvoltarea înclinațiilor și acțiunilor condamnabile.

Psihologia și acțiunile copiilor sunt afectate negativ de contradicțiile dintre cuvintele și faptele părinților, rudelor, adulților. Este dificil să te aștepți ca un adolescent să dezvolte

stabilitate morală, obiceiuri sănătoase, atunci când cel care îl educă, proclamând anumite „adevăruri”, acționează de fapt contrar lor. Educația necorespunzătoare, condițiile nefavorabile, conflictele din familie și școală duc la anumite abateri ale psihicului personalității, care, la rândul lor, cresc probabilitatea unui comportament deviant al adolescentului, reducând astfel nivelul competenței psihosociale.

Factorii asimilării insuficiente a normelor sociale de către copii sunt nivelul scăzut educațional și cultural al părinților sau pur și simplu incapacitatea de a-și influența corect și la timp copiii.

O importanță deosebită în formarea competenței psihosociale o au atitudinea adolescenților față de școală și de învățare, includerea în mediul școlar, precum și motivația pozitivă. În micromediu se disting grupuri mici, care sunt un catalizator puternic pentru comportamentul individual al membrilor săi. În funcție de normele care predomină în grup, se amplifică orientările și formele de activitate social-utile sau social-periculoase. Direcția activității de grup depinde în mare măsură de calitățile personale ale liderului neformal.

Procesul de molipsire și imitație are loc cel mai intens în așa-numitele grupuri spontane, care apar de la sine, pe neașteptate și, în mare parte, prin atracție emoțională. În ele este foarte dezvoltat conformismul. Anume în astfel de grupuri apar norme comportamentale, care nu coincid cu cerințele sociale sau ce le contrazic. Grupurile spontane sunt deosebit de frecvente în rândul adolescenților. Potrivit cercetătorului С. И: Плаксия: 82% dintre școlari din clasele a 8-a – a 11-a chestionați, s-au considerat membri ai companiilor, pe baza petrecerii comune a timpului liber și comunicării [9, p. 248]! Aceste grupuri spontane sunt puțin controlate. Liderii lor devin adeseori adolescenți care nu și-au găsit aplicarea abilităților la școală. Apartenența la astfel de companii crește încrederea adolescentului în sine, îi oferă oportunități suplimentare de afirmare de sine și comunicare nereglementată. Aceste grupuri sunt cele mai sensibile la percepția trăsăturilor deformate (deficiente) ale conștiinței și comportamentului. Acest lucru se explică prin faptul, că grupul nu are scopuri sociale utile, o bază de organizare pozitivă, principii comune și sigure de acțiune. Liderul, de obicei are caracter ferm; voință puternică, experiență bogată, dar nu are moralitate suficient de înaltă și alte calități pozitive.

O influență specială în formarea competenței psihosociale o are familia. Conform Dicționarului enciclopedic: „familia este o formă de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care este formată din soți și din copiii acestora”. Familia este cea mai importantă instituție pentru socializarea generațiilor tinere. Este un mediu personal pentru viața și dezvoltarea copiilor, a căror calitate este determinată de o serie de parametri ai unei anumite familii. Definim parametrii precum: demografic – structura familiei (mare, inclusiv alte rude sau nucleară, ce include numai părinții și copiii; completă sau incompletă; fără copii, cu un copil, câțiva sau mai mulți copii); socio-cultural – nivelul educațional al părinților, participarea lor în societate; socio-economic – caracteristicile stării materiale și gradul de ocupare a părinților la locul de muncă; tehnice și igienice – condiții de trai, amenajarea locuinței, caracteristici ale stilului de viață.

Familia modernă diferă semnificativ de familia din trecut nu numai printr-o funcție economică diferită, dar și, ceea ce este și mai important pentru noi, printr-o schimbare radicală a funcțiilor sale sociale și psihologice. De multe ori autoritatea puterii părinților nu funcționează astăzi, ci este înlocuită de autoritatea personalității părinților. Relațiile dintre copii și părinți s-au schimbat în ultimele decenii, devenind determinate de profunzimea atașamentului lor unul față de celălalt, deoarece pentru un număr tot mai mare de oameni, copiii sunt cei care devin principala valoare a vieții. Dar acest lucru nu simplifică viața de familie, ci doar o complică.

De exemplu, A. В. Мудрик, numește următoarele motive:

- există un număr mare de familii cu un singur copil și constau din două generații – părinți și copii; păstrând în același timp diviziunea tradițională a muncii „bărbătești” și „femeiești”, prima în familie este redusă la minimum;
- statutul femeilor a crescut, în legătură cu rolul ei de conducere specific în familie și în afara familiei (inclusiv la locul de muncă);
- întrucât relația dintre soți este determinată din ce în ce mai mult de măsura și profunzimea atașamentului lor unul față de celălalt, nivelul lor de așteptare unul față de celălalt crește brusc, ceea ce mulți nu pot realiza din cauza tradițiilor culturale și a caracteristicilor lor individuale;
- relațiile dintre copii și părinți au devenit mai complexe și problematice; copiii dobândesc timpuriu un statut înalt în familie, au adesea un nivel de educație mai ridicat, copiii au posibilitatea de a-și petrece cea mai mare parte a timpului liber în afara familiei, acest timp este completat cu activități care sunt acceptate printre semenii lor și nu întotdeauna își fac griji de aprobarea pasiunii lor [8, p. 87].

Procesele globalizării ce influențează, practic, toate domeniile vieții, provoacă schimbări esențiale în structura și funcționalitatea instituțiilor sociale, inclusiv în învățământ și familie. Astăzi familiei i se solicită răspunsuri prompte și adecvate provocărilor timpului la nivel de adaptabilitate, coeziune, creativitate, competență, eficiență în organizarea vieții familiale și educația copiilor [2, p. 11].

Copiii trăiesc după propriile idei, despre bine și rău, onoare și necinste, demnitate umană; au propriile criterii de frumusețe, au chiar propria lor dimensiune a timpului: „în anii copilăriei, ziua pare ca un an, iar anul pare o eternitate” (В. А. Сухомлинский). Cercetătorul român Constantin Narly consideră că familia a avut o influență decisivă întotdeauna asupra educației, „ei îi datorăm virtuțile neamului” și menționa că familia „este creatorul copilului și-i în stare mai bine decât oricine altul să cunoască și să apere punctul de vedere special al copilului” [7, p.485].

„Natura copiilor este foarte predispusă să imite și, fiind lăsată în voie, într-un timp scurt, poate dobândi o astfel de direcție mentală și morală, încât ulterior cele mai puternice sugestii de rațiune, cele mai bune instrucțiuni și cerințe de onoare și datorie nu vor putea alunga abilitățile rău înrădăcinate”(Н. А. Добролюбов). De aceea „menirea firească a școlii nu e să

dea învățatură, ci să deștepte cultivând destoinicirile intelectuale în inima copilului, trebuința de a învăța toată viața” (Ioan Slavici).

Dezvoltarea competenței psihosociale a adolescenților este influențată în mare măsură de caracteristicile relațiilor de familie. Motivele care determină disfuncția relațiilor de familie sunt de exemplu: economice: nivel de subzistență sub pragul sărăciei, datorită încărcării excesive a unui membru al familiei care lucrează (familii mari, familii, care includ adulți sau copii cu dizabilități), salariu redus sau lipsa plății; șomajul, familiile pensionarilor; antisociale: alcoolismul în familie sau al unuia dintre membrii acesteia, dependență de droguri, prostituție; psihologice: rigiditate, agresivitate, gelozie, adulter, egoism, lăcomie, caracter dezechilibrat; medicale: boli infecțioase cronice, tulburări mintale. Proporțiile catastrofale ale fenomenelor negative ne obligă să abordăm problema educației pentru familie, prin eficientizarea acesteia ca sistem social și educativ, prin intermediul învățământului de toate gradele și toate nivelurile.

Familia, ca factor educațional, influențează formarea personalității copiilor. De această influență depinde comportamentul social și relațional al viitorului adult. De aceea devine tot mai importantă necesitatea de educație a părinților, de îmbunătățire a relațiilor de familie, de valorizare a parteneriatului educativ. Părinții și pedagogii poartă o mare responsabilitate de educația primită de copii și de formarea personalității lor, „familia fiind cea dintâi școală în care copiii învață să se comporte în viață și societate”.

Modelul olandez de competență psihosocială oferă o tehnologie de construire a unui spațiu de reabilitare pentru fiecare familie în parte, unde în fiecare caz, relația dintre factorii de stres, resurse și patologie formează propriul său câmp problematic. Iar selecția unei echipe de specialiști depinde de acesta. Schema formării deprinderilor psihosociale, care este propusă de specialiștii olandezi, oferă principalele direcții ale activității de reabilitare pentru a forma competența psihosocială a familiei, ceea ce i-ar permite să se adapteze cu succes în situația socio-economică modernă, să schimbe atitudinea psihologică a părinților față de rolul familiei în procesul de formare a personalității, să redea familiei rolul „Academiei de acasă”, pentru a crea și promova cultul unei familii fericite care trăiește conform legilor morale în armonie cu natura și oamenii. Cu cât sarcinile de pregătire a unui om pentru viață sunt mai mari, cu atât este mai necesară coordonarea, fundamentarea științifică a activității tuturor instituțiilor sociale.

Sondajul realizat recent în rândurile adolescenților, tinerilor (15-25 ani) și a familiștilor debutanți a demonstrat că 92% din subiecții investigați au plasat familia printre primele trei valori importante pentru ei. Familia ca valoare a concurat cu sănătatea și profesia [2, p. 4].

Educația familială se numește acțiunea de a crește și a educa unul sau mai mulți copii, desfășurată în grupurile familiale de către adulți, părinții copiilor respectivi (Durning P.).

Ținând cont de opiniile savanților (I. Mitrofan, L. Cuznețov, E. Stănculescu, F. Telleri, C. Narly, I. A. Comenius, J.-J. Rousseau, B. A. Сухомлинский, A. B. Мудрик), considerăm că familia este cel mai important factor în procesul de formare a competenței psihosociale a

adolescenților. În același timp, o familie completă are cel mai înalt potențial moral și educațional, ce își maximizează potențialul nu numai ca instituție socială, ci și ca grup moral-psihologic, care ajută la determinarea principalilor indicatori ai potențialului creativ al familiei: măsura de luare în considerare a intereselor publice, a dezvoltării nevoilor spirituale, natura distribuției grijilor cotidiene între membrii familiei, intensitatea comunicării între părinți și copii, nivelul de exigență, față de sine și de ceilalți, principiile pe care se construiesc legăturile cu rudele și mediul social. Cu cât acești indicatori sunt mai optimi, cu atât influența pozitivă a familiei asupra formării personalității adolescentului este mai puternică, cu atât este mai eficientă responsabilitatea sa morală, educativă, juridică, cu atât este mai mare nivelul competenței psihosociale a adolescenților.

Bibliografie

1. Cuznețov L. Curriculum. Educația pentru familie din perspectiva educației permanente. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 141 p.
2. Cuznețov L. Pedagogia și psihologia familiei. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 77 p.
3. Mitrofan I., Mitrofan N. Familia de la A la Z. Mic dicționar al vieții de familie. București, 1991.
4. Narly C. Pedagogie generală. București: EDP, 1996.
5. Oyserman D. Competence, Delinquency, and Attempts to Attain Possible Selves / D. Oyserman, E. Saltz // J. of Personality and Social Psychology. 1993. N. 65. p. 360-374.
6. Stănciulescu E. Sociologia educației familiale. Iași: Collegium, Polirom, 2002, vol.1.
7. Telleri F. Pedagogia familiei. București: EDPRA, 2003.
8. Мудрик А. В. Социальная педагогика. М. Академический проект, 2005. 200 с.
9. Тощенко Ж. Т. Социология. М., 1999. 498 с.